

Vrede

verkondiging kerstavond 2017, Dominicuskerk Oog in Al

gelezen: Jesaja 2,2-5; 9,1-3.5-6; 66,12-14.22-23

Lucas 2,1-15

1.

Er bestaan een duisternis die haast ondoordringbaar lijkt. De afgelopen weken was die er ook weer een paar keer: de lantarenpalen branden wel, maar het lijkt wel alsof hun licht door het donker wordt opgezogen en de dingen die het zou moeten verlichten simpelweg niet bereikt. De lichten van de auto's en het licht van je fiets branden wel, maar het felle wit en geel maken het zwart alleen maar zwarter. Alsof een donkere deken alles bedekt. Ik had, midden in de advent, het gevoel dat het een beeld geeft van onze tijd. Het leven heeft nog altijd zijn mooie momenten, zijn dagen van geluk en vreugde. Er worden kinderen geboren, er klinken eerste woordjes, worden eerste stapjes gezet. Mensen zijn verliefd, blijven elkaar trouw in voor- en tegenspoed, steunen elkaar en beuren elkaar op. Wat leek mis te lopen, loopt toch goed af en vorige week konden we horen en lezen dat het Sociaal en Cultureel Planbureau had uitgerekend dat het substantieel beter met ons gaat dan vijftwintig jaar geleden. Maar het lijkt erop dat een duistere somberheid en een donkere angst onze wereld blijft bedekken. Putin en Trump en al die andere schreeuwers en ongeleide projectielen, al het geweld en de mensen die erdoor op drift raken, alle ontwikkelingen die, naar ons van alle kanten en in alle toonaarden wordt verteld, onze levens en die van onze kinderen ingrijpend zullen veranderen en waar we ons op moeten voorbereiden, alle dingen die nog niet zo lang geleden vanzelfsprekend en onaantastbaar leken, maar in rap tempo verdwijnen – winkels en banken en kerken in onze buurten, bijvoorbeeld – al deze dingen maken ons onzeker. Defensief, in zichzelf gekeerd. Wie de wereld als bedreiging ziet, neemt er als vanzelf vooral duister in waar.

En dat heeft ook iets goeds. De schrijfster Désanne van Brederode publiceerde een boekje over wat er in Syrië gebeurt en waarom er zoveel Syriërs onze kant uit komen. Zij schrijft: 'Gratis hoop steekt'. Als niet gehoord wordt welke verschrikkingen mensen zijn overkomen, niet gezien hoe ze daar hun leven lang de gevolgen van zullen dragen, niet begrepen dat het verliezen van geliefden nooit ongedaan gemaakt kan worden en altijd pijn blijft doen, dan zijn pogingen te troosten en op een nieuw perspectief te wijzen niet alleen ongeloofwaardig, zij zijn beledigend. Wij houden elkaar en onszelf voor dat we positief moet blijven denken, maar dat is maar al te vaak een poging het slechte nieuws te overstemmen. Daarom keren ons tegen degenen die wij zien als brengen van slecht nieuws, overstemmen wij elkaar en overschreeuwen wij onszelf met simplistische oplossingen voor moeilijke problemen. Dergelijke vermeende lichtpuntjes maken het inderdaad alleen maar donkerder.

2.

Het kan het mooiste visioen aantasten. Bij het gebouw van de Verenigde Naties in New York staat een beeld van een man, het symbool voor de mensheid in haar volle kracht, die een zwaard omsmeedt tot een ploeg – naar de woorden van de profeet Jesaja zie wij hoorden. Het beeld is in 1958 geschonken door de toenmalige Sovjet-Unie en verkondigt dat als wij maar zouden willen de wereldvrede getekend kan worden, en wij ernst kunnen gaan maken met de echte strijd: die tegen honger en het tekort aan voedsel. En Jeruzalem, dat bij Jesaja de stad van vrede is, is symbool geworden van voortdurende strijd. Dat deze stad voor Joden, christenen en moslims een plaats is waar hemel en aarde, waar God en wereld zich verbinden, maken hem de inzet van dodelijke tegenstellingen. Dat moet nu maar eens afgelopen zijn, roept iemand van tijd tot tijd – onlangs weer president Trump. Het betekent steevast een nieuwe ronde van strijd en van geweld.

In de tijd dat Jozef en Maria van Nazareth naar Bethlehem trokken, wilde de Romeinse

keizer aan de volkeren hun vrede opleggen. Het moest maar eens afgelopen zijn met al die eigen visies en eigen ideeën, als maar duidelijk zou zijn dat Rome de wet stelde, dan zouden er geen betekenisvolle verschillen meer zijn, en dus geen tegenstellingen, dus geen strijd. Alles en iedereen moest daarom naar Romeinse visie worden geordend en geteld, doen wat hem gezegd wordt en gaan waar haar gewezen wordt. Het was de zoveelste gedaante van de droom dat geweld een einde kan maken aan strijd, maar hoe vaak dat wat zo ontstaat ook vrede genoemd wordt, het is bevroren oorlog. Sommigen krijgen alle ruimte en anderen hebben geen noemenswaardige plaats en als degenen zonder plaats zich al te zeer roeren, dan worden zij op hun plaats teruggezet, of liever: op hun geen plaats. Zoals er geen plaats was voor Jozef en Maria en hun kind, zoals er geen plaats is voor degenen die illegaal of onzichtbaar of in eenzame stilte onder ons wonen, zoals er geen plaats is voor degenen die in onze naam met geweld worden tegengehouden in Turkije en in concentratiekampen in Libië worden vastgehouden.

Wil de ware vrede doorbreken, zo heet het bij Jesaja, dan moet het gewelddadig juk van de uitsluiting worden verwijderd, de stokken van het kleinhoudende geweld worden gebroken, de bloedige wapens van de angst worden vernietigd. Dan moeten alle zuigelingen op de heup worden gedragen, alle kinderen op schoot worden geknuffeld, alle volwassenen in ere worden gehouden, alle ouderen met respect worden bejegend, alle doden met eerbied worden herdacht. Dan pas is de vrede daar. En hoe onmogelijk dit ook lijkt, het zal gebeuren: als God zijn plaats inneemt en de wereld goed zal zijn, zoals Hij haar heeft bedoeld. Zegt de profeet.

3.

Met deze ware vrede maakt God vannacht een begin. Midden in de winternacht, te midden van het geweld, vrijwel onzichtbaar in het duister wordt het ware licht ontstoken. Het lijkt klein en zwak en eerder toeval dan deel van een groots en machtig plan, zoals een kind te midden van kou en strijd en schaarste zwak lijkt en zoals het gezien de pijn en de moeite waarmee het gepaard gaat het eerder toeval lijkt dan planning als er een kind wordt geboren en alles erop en eraan zit, het ademt en eet en beweegt en gaat lopen en praten, gaat doen en gaat denken. Door onze kwetsbaarheid te delen nodigt God ons uit onze kwetsbaarheid toe te geven en te leren dat niet het veroveren en behouden van de overmacht ons leven geeft, maar alleen de dienstbaarheid aan het leven dat we van elkaar ontvangen en elkaar moeten willen geven. 'Gelukkig de armen', zal dit kind later zeggen, vanuit zijn armoede, want zij weten te ontvangen. 'Gelukkig de hongerigen', want zij ervaren aan de lijve dat wat als voedsel aangeprezen wordt, vaak geen leven geeft maar dood verspreidt. 'Gelukkig die nu huilen', want zij weten wat echte vreugde is en die zal hen ook ten deel vallen (vgl. Lucas 6,20-22). Waar ieder vreugde vindt niet door wat hij verovert of zij vast weet te houden, maar in wat in liefde wordt gegeven en in overgave wordt gedeeld, daar is waarachtige vrede.

Deze vrede is deze nacht begonnen. Christus is onze vrede door te midden van de strijd om bezit en behoud gave te zijn, door te midden van de strijd om macht en invloed uitnodiging te zijn, door te midden van de territoriumdrift en het bewaken van de grenzen ruimte te maken, ruimte open te houden, steeds opnieuw ruimte te scheppen om te ontdekken dat er alleen in wat wij delen betekenis is, dat wij alleen als wij delen van betekenis zijn. Van alle kanten wordt ons gevraagd om te delen, om ons te laten raken, om ons te verbinden, om werkelijk te zien welk woord er onder ons geschiedt en ons daarmee in te laten. Van alle kanten klinkt ook het nee: nee, dat willen wij niet want eerst moeten jullie zeggen dat je werkelijk wilt wat wij willen delen, nee, dat kan niet want wij hebben zelf maar net aan genoeg, nee, dat durven wij niet want wij zijn bang onszelf kwijt te raken. Vannacht klinkt daartegenin van Godswege het definitieve ja en de boodschap dat waarachtig leven delen is: kijk naar dit kind, en je ziet het. Hier ligt, in zijn kwetsbaarheid, de vredesvorst. Wil je vrede, dient dan hem en verspreid zijn licht.

Erik Borgman